

okraski, ki razodevajo dôbo 14. in 15. stoletja, je cela kôpa. Tu leži za jezikoslovje važna češka biblija iz 15. stoletja, pisana na pergamenu, kakor tudi biblija taborska in kladrubska. Mnogo mest je poslalo semkaj svoje stare kancijonale, ki segajo v 16. stoletje in pričajo, kako gorko so gojili Čehi ob istem času cerkveno petje. Prva na Češkem tiskana knjiga je iz leta 1468. in ima naslov: »Letopisové Trojanšti«.

Skoraj bi bili pozabili pogledati, kako so nekatere stare knjige dragoceno vezane. Evangelijarij, pergamenski rokopis z minijaturami iz 9. stoletja, ima lepe platnice iz slonove kosti, v katere je spredaj vrezana podoba sv. Petra, robovi so pa okrašeni s kristali. Mnogo okov pri knjigah razodeva umetelno rezbarstvo v srebru, in nekaj se jih blišči močno pozlačenih.

Domače slikarstvo na les se je pričelo razvijati v 14. stoletju. Največ je tu videti podob Matere Božje in Jezusa križanega, a mnogo jih je tako ljubkih in prikupljivih, da bi si človek želel nesti vsaj jedno za odpustek domov. Z mapo češkega kraljestva iz l. 1518. se konča ta oddelek.

Ko si se načudil pridnosti in umetnosti starih menihov in drugih množ čeških, ki so prej omenjene stvari napisali in naslikali z nemalim trudom in izgubo časa, zdi se ti, ko stopiš dalje, da ti zašumi na uho ropotanje vojnega hruma. Domišljija ti oživlja pred očmi strašne husitovske in druge boje, ko zagledaš obširni oddelek starega orožja. Meči, sekire, cepovi, čelade, prapori, samostreli, pištole, sulice, helebarde, katere so rabile pred toliko in toliko stoletji iz zgodovine znane ti osebe, vse to stoji in leži zdaj pred teboj. Groza te navdaja po pravici, ko misliš na to, koliko človeške krvi je pretočilo to strahovito orožje za slobodo češke zemlje.

Prijetno te tedaj umiri prihodnji oddelek, ki ti zopet predstavlja cerkveno umetnost. Le pogledja te od plemenitih gospej krasno vezene mašne plašče in te neizmerno dragocene svete posode. Vse to dokazuje imovitost, pa razodeva tudi gorečnost starih Čehov

za sveto vero in službo božjo. S spoštovanjem zapazimo poleg obilnih cerkvenih lepotij stari meč sv. Vaclava, ki je delo 10. stoletja. Ž njim novokronani kralj češki potrjuje viteze svetovaclavske. Mnogo pozornosti vzbujajo tudi husitovski kelih in druga cerkvena oprava iz iste dôbe. Poslednjič dolga vrsta starih cerkvenih kipov, ohranjenih poleg altarjev iz raznih stoletij, in sicer nekaj prav mojstersko izdelanih, završuje to čudovito zbirališče češke umetnosti iz davno minulih dnij.

Ta kratki pogled v jedno samo stavbo na razstavi praški že priča, da se vidi ondi veliko, in da ni v vodo vržen denar, kateri se izroči železnični blagajnici, če se popelje kdo pogledat najnoveji ponos bratovskega nam naroda češkega.

A. Koblar.

Kulturno gibanje avstrijskih Slovanov se kaže letošnje leto ne samo v velikanski praški razstavi, katero splošno občudujejo, ampak tudi v zagrebški, ki je prav v tem času odprta, in deloma tudi v goriški. Ker so razni — v prvi vrsti politični listi — polni poročil o teh razstavah, ne zdi se nam potrebno, tudi ne primerno, da bi sproti poročali o vseh posameznostih in tako premevali isto stvar. Pač pa se bomo potrudili, da pozneje kot nekake zgodovinske dogodjaje zabeležimo v listu, kar je važnega v teh narodnih delih. Da bi se nam vendar ne mogla očitati malomarnost, poročali smo nekoliko o razstavi češki in poročamo o obeh drugih razstavah vsaj ob kratkem.

1. Zagrebška razstava je v prvi vrsti gospodarskega pomena, ker je prirejena v spomin, da se je pred 50. leti ustanovilo hrvaško gospodarsko društvo. Slovesno so jo odprli dné 15. avgusta. Hrvatje so silno navdušeni zanjo — kaj bi ne bili? —, pa tudi sosedom, ki prihajajo ogledovat si jo, ugaja jako. Z neizrekljivo radostjo so bili sprejeti v Zagrebu Dalmatinci, ki so prišli na razstavo, pa tudi Slovenci so vzbudili pri Hrvatih mnogo navdušenja. — Vidi se jasno, da se naš sosednji narod čim dalje bolj zaveda svojih močij, svojega poklica, in tako se tudi uresničuje: »Es wächst der Mensch (das Volk) mit seinen grösseren Zwecken.« — Razstava zagrebška bode odprta do 15. novembra.

2. Goriška razstava je tudi jubilejna in sicer prirejena v spomin, da je bila pred 125. leti ustanovljena goriška kmetijska družba. Razstava je v prvi vrsti gospodarsko-gozdarska. Dasi je ta razstava deželna in prav tako za laško narodnost, kakor slovensko, vendar ima tudi Slovenec priliko pokazati, da ne zaostaja, ampak napreduje. Celó neugodnosti ob takih prilikah, ki ga morebiti bolé v srcu, užigajo mu pogum in mu kažejo pot, po kateri naj hodi. — Odprla se je ta razstava dné 12. septembra in se bode zaprla v nedeljo, 4. dné oktobra t. l. Obiskal je razstavo tudi nadvojvoda

Karol Ludovik. Za to priliko je izdal Ernest Klavžar knjižico: »Pred 125 leti. Zanimivosti iz prve dóbe c. kr. kmetijskega društva v Gorici.«

Znamenita stoletnica.

(Spisal Prostoslav.)

I. **Volbenk Amadej Mozart** se je porodil dné 27. januarja leta 1756. v Solnem Gradu. Oče je bil dvorni muzik in drugi vodja knezoškofove godbe. Že kot otrok je igral in skladal Mozart, katerega je poučeval oče, s toliko dovršenostjo, da je ta sklenil, potovati z jedva šestletnim dečkom in njegovo pet let starejšo, jednako nadarjeno sestrico, da bi svet spoznal in občudoval ta izredni talent. Šli so najprvo v Monakovo, potem na Dunaj, kjer se je skazoval pred dvorom in plemenitniki ter prikupil s svojo čudovito igro in otroško ljubeznivim vedenjem, po nemških mestih, v Bruselj in Pariz. Tukaj je vzbudil na dvoru Ludovika XV. splošno občudovanje s svojo dovršenostjo v igri. V Parizu je dal oče natisniti prvo sinovo delo, štiri sonate za klavir in gosli; l. 1764/5. so bili v Londonu, kjer je pred kraljem Jurijem III. »a prima vista« igral vsako Händelovo in Bachovo kompozicijo; potem na Holandskem. Tu sta zbolela otroka; po okrevanju se je vrnil oče z njima preko Francije in Švice v domovino. Tako je videl deček že v zorni mladosti mnogo sveta. L. 1769. je odpotoval z očetom v Italijo, kjer so bili tedaj najslavnejši glasbeniki in pevci. V Bologni se je udal preskušnji pri slavnem patru Martiniju ter se seznanil s slovitim sopranistom Farinellijem. V Firenci in Napolju sta bila sprejeta z veliko častjo od dvora, v Rimu, kjer je skrivaj po posluhu prepisal krasni Allegrijev »Miserere«, podelil mu je papež Klement XIV. zlate ostroge in viteštvo, v Bologni je bil imenovan členom »akademije filharmonične«. Mozart je zložil nekatere opere v tedaj običajnem italijanskem zlogu, ki so dosegle velik uspeh; bile so tako dovršene, da je tedaj preslavni Hasse prerokoval, »da bode ta deček vsem drugim pozabljenje pouzročil«. — Povrnivša se v Solni Grad sta imela oče in sin mnogo neprijetnosti in poniževanja pretrpeti od novega knezoškofa, Hijeronima grofa Colloreda; dobil je tudi le za manjša potovanja dovoljenje in zatorej je odpovedal l. 1777. škofu službo ter se z materjo napotil v Pariz. Mudil se je malo časa v Monakovem, dalje v Mannheimu, kjer ga je očarala mlada in slavljena pevka Alojzija Weber, sestra Mozartove poznejše žene. V Parizu mu je umrla ljubljena mati. Dasi nerad, sprejel je službo organista pri solnograškem knezoškofu, zakaj niti na potovanju, niti v Parizu ni dosegel zaželenega uspeha in boriti se mu je bilo z gmotnimi neprijetnostmi. Tu se je porodilo več skladeb; a za Monakovo uglasbil je »Idomenea«, veliko in v tedanjem italijanskem zlogu dovršeno opero s čarobno glasbo. S knezoškofom na Dunaju bivajoč, se je z njim razprl v marciju l. 1781., ker ta ni spoznal in cenil Mozartovega genija, ter ostavil njegovo službo. — Na Dunaju se je gojila tedaj zlasti v plemenitaških hišah godba z izredno skrbjo in marljivostjo, in cesar Jožef II. je bil vsem ume-

telnostim jako naklonjen. Dasiravno je prevladovala italijanska glasba, storili so se že mnogi napori za novo opero. — Mozart je uglasbil nemško komično opero »Odvedenje iz Seraila«, ki se je predstavljala 12. julija leta 1782. ter dosegla velik uspeh. — 4. avgusta l. 1782. se je poročil s Konstancijo Weberjevo in živel z njo v srečnem zakonu. V tem času se je porodilo mnogo skladeb, med njimi šest slavnih Haydnov posvečenih kvintetov, več kvartetov, in pesmij; — pričel je tudi dve komični operi, katerih pa ni dovršil, zakaj sedaj mu je bila na mislih le »Figarova ženitev«, katere tekst mu je sestavil slavni Da Ponte. 1. maja l. 1786. se je predstavljala ta opera na Dunaju in dobila veliko slavo in priljubljenost. Velika navdušenost, katero je ta opera povzročila v Pragi, napotila je Mozarta, da je za to mesto zložil opero »Don Juan«, ki se je ondi 29. oktobra l. 1787. prvič predstavljala; pomnožila je Mozartovo slavo in jo razširila po vsem svetu. Obe operi sta se pevali prvotno v italijanskem jeziku. Razven tega je zložil tedaj več simfonij in oratorijev. — Vkljub velikim uspehom njegovih oper in glasbenih del, vkljub priznanju in slavi je trpel Mozart s svojo družino gmotno pomanjkanje, zakaj njegova glasbena dela so mu donasala le malo plačila. Cesar Jožef II. ga je sicer imenoval svojim »kamornim skladateljem«, ali ta služba mu je nesla le 800 gld. plače. Potoval je po večjih mestih Nemčije in povsod s svojo igro očaral. Friderik Viljem II., pruski kralj, ponudil mu je sicer mesto dvornega kapelnika s plačo 3000 tolarjev, ali Mozart ni hotel zapustiti svojega ljubljenega vladarja. — 26. januarja l. 1790. se je predstavljala na Dunaju opera »Così fan tutte«, dražestna skladba, pri kateri se mora obžalovati le slab in neprimeren Da Pontijev tekst. — Mesec zatem je umrl cesar Jožef; njegov naslednik Leopold II. ni bil Mozartu naklonjen, in ta je prišel v veliko bedo. 6. septembra leta 1791. se je predstavljala v Pragi prenegljena opera »Titus«, 30. septembra pa »Čarobna piščalka«, za katero je mojstra pridobil in navdušil ravnatelj dunajskega predmestnega gledališča, Schikaneder; ta krasna in vzvišena opera se je priljubila občinstvu čez vse. — Poslednje Mozartovo delo je bil krasni »Requiem«, skladal je je še v svoji bolezni, a dovršil po mojstrovih načelih njegov učenec Süssmayer. Po daljšem bolehanju je preminul 5. dec. l. 1791.

Mozart je bil ljubezniv in velikodušen, blag značaj. V mladosti je dosegel veliko slave, pozneje ga je preganjala nemila usoda, in v najlepši moški dóbi ugrabi ga smrt v največjo škodo in žalost glasbene umetnosti. — Ogromno število njegovih cerkvenih in svetnih skladeb, za orkester, za klavir, za petje — nam priča o neizmerni delavnosti glasbene genija, a kaže nam tudi, koliko bi se imela umetnost še nadejati od njega.¹⁾ — V Solnem Gradu, kjer je ustanovljen velik glasbeni zavod »Mozarteum«, — praznoval se je slovesno v juliju spomin stoletnice rojstva Mozartovega. (Konec.)

¹⁾ Zložil je 20 maš., 40 offertorijev, 8 litani, 10 kantat, 17 sonat za orglje, pesmi in arije, kanone, 22 sonat za klavir, 60 manjših klavirskih skladb, 45 sonat za klavir in gosli, 49 simfonij, 55 koncertov, 11 trio, kvartete itd., 23 oper.